

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimde Program Geliştirme ve ¼đretimi Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

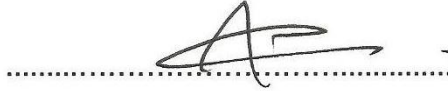
J¼ri Bařkanı: Prof. Dr. Mehmet Ali KISAKÜREK

¼ye: Prof. Dr. Leyla KÜÇÜKAHMET

¼ye: Prof. Dr. Hafize Keser

¼ye: Prof. Dr. Hüseyin UZUNBOYL¼

¼ye: Doç. Dr. Zehra ¼ZINAR UZUNBOYLU (Danıřman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

16/10/2011

(Yakın Doğu ¼niversitesi, KKTC)

Prof. Dr. Cem Birol

Enstit¼ M¼d¼r¼

TEŞEKKÜR

Tezimi başarıyla bitirebilmenin mutluluğu içerisindeyim. Çalışmamın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Zehra ÖZÇINAR'a, tezimi değerlendirmek için zamanını ayıran ve yapıcı önerileri ile tezime önemli katkılar yapan Sayın Prof. Dr. Mehmet Ali Kısakürek, Prof. Dr. Leyla Küçükahmet, Prof. Dr. Hafize Keser, Prof. Dr. Hüseyin Uzunboylu, Dr. Müge Taçman ve Nihat Ekizoğlu'na teşekkür ederim.

Her zaman içtenliğiyle çalışmama ışık tutan ve desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Sedat Yüce'ye çok teşekkür ederim.

Bana karşı güvenlerini hep hissettiğim, her koşulda benden desteklerini ve sevgilerini esirgemeyen sevgili eşim, annem, babam ve kardeşime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBA DAVRANIŞLARDA BULUNMA VE SİBER ZORBA DAVRANIŞLARA MARUZ KALMA DURUMLARININ BELİRLENMESİ

Aldağ , Gökçe

Yüksek Lisans, Eğitimde Program Geliştirme ve Öğretimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Zehra Özçınar

Ekim 2011, 171 sayfa

Araştırmanın temel amacı; şiddetin bir boyutu olan zorbalığın tanımlamasını yapmak, okullardaki yaygınlığını, nedenlerini, çözüm yollarını belirterek eğitimcilere ve ebeveynlere zorbalığı önleyici öneriler sunmaktır.

Araştırmada üniversite düzeyinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin siber zorba ve siber kurban olma durumlarını belirlemeye yönelik sorular ile bireylerin ne sıklıkla, hangi türden siber zorbalığa maruz kaldıklarını ve uyguladıklarını incelemek için “Siber Zorba / Kurban Ölçek Geliştirme Çalışması” kullanılmıştır.

Üniversite öğrencilerin bilgi teknolojilerini kullanım sıklığının her zaman (%37,63) olduğu, bilgi teknolojilerini kullanım amacının ise en yoğun olduğu ilk üç noktanın sırasıyla; spesifik paket program araştırmaları (%97,63), ödev (%69,13) ve son olarak sosyal ağ (%59,00) olduğu bulunmuştur.

25 yaş ve üzerinde yer alan öğrencilerin diğer yaş grubu öğrencilerine göre hem siber zorba, hem de siber kurban durumunda oldukları görülmüştür.

Üniversite düzeyi birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla siber kurban durumunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre alt ölçek I ve III'te daha fazla siber kurban, alt ölçek I, II ve III'te ise daha fazla oranda siber zorba durumunda oldukları görülmüştür.

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri bölümünde öğrenim gören öğrenciler diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere göre zorba alt ölçek I ve II'deki davranışlar kapsamında daha fazla siber zorba durumunda olduğu, okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler ise diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere göre daha az siber zorba olma durumunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2009-2010 ve 2010-2011 öğretim yılı akademik puan not ortalaması 1.99 ve altında olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre siber zorba ve kurban olma durumlarının en fazla olduğu, not ortalaması 3.00 ve üzeri olan öğrencilerin ise diğer öğrencilere göre siber zorba ve kurban olma durumlarının en az olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ailelerinin gelir düzeyi 3400tl ve üzeri olan öğrencilerin en fazla siber zorba durumunda olduğu, ailelerinin gelir düzeyi 1200 tl ve altı olan öğrencilerin ise en az siber zorba durumunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Siber / siber zorbalık, siber / siber zorba, siber / siber kurban, siber / siber ortam.

ABSTRACT

THE DETERMINATION OF CYBER BULLYING BEHAVIOUR AND EXPOSURE OF UNIVERSITY STUDENTS

Aldağ, Gökçe

Master Degree, Department of Program Development and Teaching in Education

Consultant: Associate Professor Zehra Özçınar

October 2011, 171 pages

In this study, the questions, which are used to understand the type and frequency of being exposed to cyber despotism and also to understand if they practice the cyber despotism to others, are asked to university students. In this light, "Cyber Despotism/Victim Development Scale" is used. According to the results of this scale, exposing to and practicing the cyber despotism are clarified by the statistical method.

The main purpose of the study is to determine the despotism, which is the dimension of violence and also to determine the reasons, frequency, and the way of solutions of the despotism in order to present the preventive solutions to parents and educators.

In this study, the questions, which are used to understand the type and frequency of being exposed to cyber despotism and also to understand if they practice the cyber despotism to others, are asked to university students. In this light, "Cyber Despotism/Victim Development Scale" is used.

The frequency of using information technology among university students is 37.63 and the purpose of using information technology can be listed in order this way: specific packet program research (97.63%), homework (69.13%), and lastly social network (59.00%).

The students that are 25 years old and above are both cyber despot and cyber victim contrast to other age groups.

Male students are more in the situation of cyber victim at subscale I and III and more in situation of cyber despot at subscale I, II, and III than female students.

The students, who study in computer and education technology department, are more in the situation of cyber despot at despot subscale I and II behavior than the other students, who study in other departments. On the other hand, the results show that the students those are in the department of preschool teaching are the ones that are less cyber despot than the other students.

The students, whose cumulative GPA are 1.99 and below 1.99, are more exposed to be cyber despot and cyber victim than the other students. On the other hand, the students, whose cumulative GPA are 3.00 and above 3.00, are less exposed to be cyber despot and cyber victim in contrast to other students.

Moreover, the study shows that the students, whose family income level is 3400 TL and above, are exposed to be the most cyber despot and the students, whose family income level is 1200 TL and below, are the ones that are less cyber despots.

Keywords: Virtual/Cyber Despotism, Virtual/Cyber Despot, Virtual/Cyber Victim, Virtual/Cyber Environment.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
TABLolar DİZİNİ	xi
GRAFİKLER DİZİNİ	xiv
EKLER DİZİNİ	xvi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Sayıtlılar.....	6
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Önem.....	7
1.6. Tanımlar.....	9

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Gençler Arasında Bilgi – İletişim Teknolojilerinin Niteliği ve Yaygınlığı.....	15
2.2. Siber Zorbalık.....	20
2.3. Siber Ortam.....	28
2.4. Siber Zorbalığın Çeşitleri.....	34
2.5. Siber Zorbalık İle İlişkili Etmenler.....	36
2.5.1. Yaş – Siber Zorbalık.....	36
2.5.2. Cinsiyet – Siber Zorbalık.....	37
2.5.3. Sosyo Ekonomik Durum - Siber Zorbalık.....	39
2.5.4. Akademik Başarı – Siber Zorbalık.....	40
2.6. Geleneksel Akran Zorbalığı.....	41

2.7.	Siber Zorbalık ve Geleneksel Akran Zorbalığı.....	48
2.8.	Siber Zorbalığın Sonuçları.....	51
2.9.	İlgili Araştırmalar.....	52
2.9.1.	Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	52
2.9.2.	Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	60

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.	Araştırmanın Modeli.....	66
3.2.	Evren – Örneklem.....	66
3.3.	Veri Toplama Araçları.....	67
3.3.1.1.	Kişisel Bilgi Formu.....	67
3.3.1.2.	Ölçek.....	68
3.4.	Verilerin Toplanması.....	69
3.4.1.1.	Verilerin İşlem Süreçleri.....	70
3.5.	Verilerin Analizi.....	70

BÖLÜM IV

BULGULAR	72
----------------	----

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	126
5.1. Sonuçlar.....	126
5.2. Öneriler.....	130

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA.....	133
---------------	-----

EKLER

EK-1: Sayın Dr. Tuncay Ayas'tan Ölçeğin Kullanımına İlişkin Alınan İzin.....	139
EK-2: "Siber Zorba / Kurban Ölçek Geliştirme Çalışması"	140

KISALTMALAR

YDÜ: Yakın Doğu Üniversitesi

DAÜ: Doğu Akdeniz Üniversitesi

GAÜ: Girne Amerikan Üniversitesi

AÖA: Atatürk Öğretmen Akademisi

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

UKÜ: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

LAÜ: Lefke Avrupa Üniversitesi

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MEB: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

RTÜK: Radyo Televizyon Üst Kurulu

ALT ÖLÇEK I: Siber Ortamda Cinsel Zorbalık

ALT ÖLÇEK II: Siber Ortamda Engellenme ve Zarar Verme

ALT ÖLÇEK III: Siber Ortamda Söylenti Çıkarma

UPSAM: Uluslararası Politik ve Stratejik Araştırma Merkezi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No:	Sayfa No
Tablo 1: Zorbaca Davranışların Biçimleri.....	42
Tablo 2: Zorbalık Türleri, Alt Boyutları ve Uygulanma Sıklığı.....	44
Tablo 3: Verilerin İşlem Süreçleri.....	70
Tablo 4: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	72
Tablo 5: Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma Özelliklerine Göre Dağılımı.....	77
Tablo 6: Öğrencilerin Teknolojiyi Kullanma Amaç ve Sıklığının Dağılımı.....	79
Tablo 7: Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Sıklığının Dağılımı.....	81
Tablo 8: Öğrencilerin Siber Zorbalığı Uygulama Sıklığının Dağılımı.....	82
Tablo 9: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Karşılaştırılması.....	83
Tablo 10: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalığı Uygulama Durumlarının Karşılaştırılması.....	85
Tablo 11: Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Karşılaştırılması.....	87
Tablo 12: Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Siber Zorbalığı Uygulama Durumlarının Karşılaştırılması.....	89
Tablo 13: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Karşılaştırılması.....	91
Tablo 14: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Siber Zorbalığı Uygulama Durumlarının Karşılaştırılması.....	93

Tablo 15: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	94
Tablo 16: Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	96
Tablo 17: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Üniversitelere Göre Ölçek Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	98
Tablo 18: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	100
Tablo 19: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	102
Tablo 20: Öğrencilerin 2009-2010 Öğrenim Yılı Akademik Puan Ortalamalarına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	103
Tablo 21: Öğrencilerin 2010-2011 Öğrenim Yılı Akademik Puan Ortalamalarına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	106
Tablo 22: Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	108
Tablo 23: Öğrencilerin Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	111
Tablo 24: Öğrencilerin Kendisine Ait Bilgisayara Sahip Olup Olmama Durumlarına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	113
Tablo 25: Öğrencilerin Bilgisayar Kullanım Sıklığına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	115
Tablo 26: Öğrencilerin İnternet Bağlantısına Sahip Olup Olmama Durumlarına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	117

Tablo 27: Öğrencilerin İnternet Kullanım Sıklığına Göre Ölçek ve Alt Ölçek

Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....119

Tablo 28: Öğrencilerin İnternete Erişim Yerine Göre Ölçek ve Alt Ölçek

Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....123

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik No:	Sayfa No
Grafik 1: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı.....	74
Grafik 2: Öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	75
Grafik 3: Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre dağılımı.....	75
Grafik 4: Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımı.....	76
Grafik 5: Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımı.....	76
Grafik 6: Öğrencilerin 2009-2010 dönemi not ortalamalarına göre dağılımı.....	105
Grafik 7: Öğrencilerin 2010-2011 güz dönemi not ortalamalarına göre dağılımı.....	107
Grafik 8: Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre dağılımı.....	110
Grafik 9: Öğrencilerin anne baba birliktelik durumuna göre dağılımı.....	112
Grafik 10: Öğrencilerin evde bilgisayara sahip olma durumlarına göre dağılımı.....	114
Grafik 11: Öğrencilerin günlük bilgisayar kullanım sıklığına göre dağılımı.....	116
Grafik 12: Öğrencilerin bilgisayar kullanım tecrübelerine göre dağılımı.....	117

Grafik 13: Öğrencilerin evde internet bağlantısına sahip olma durumuna göre dağılımı.....	118
Grafik 14: Öğrencilerin internet kullanım tecrübelerine göre dağılımı.....	121
Grafik 15: Öğrencilerin günlük internet kullanım sıklığına göre dağılımı.....	122
Grafik 16: Öğrencilerin internete erişim sağladıkları yerlere göre dağılımı.....	125

EKLER DİZİNİ

Ek No:

Sayfa No

EK-1: Sayın Dr. Tuncay Ayas'tan Ölçeğin Kullanımına İlişkin Alınan İzin.....139

EK-2: "Siber Zorba / Kurban Ölçek Geliştirme Çalışması".....140